

نوگرایی، انتظارات مادی-معنوی و خشنودی زناشویی

مهناز فرهمند^۱، مهدیه دادستان^۲

(تاریخ دریافت ۹۶/۰۲/۰۲، تاریخ پذیرش ۹۷/۰۲/۱۵)

چکیده

در دوران متأخر، به دنبال رسوخ نوگرایی در تمام عرصه‌های زندگی، خشنودی، به‌مثابه سازه‌ای خانوادگی، در سطوح ذهنی، معنایی، ارزشی و انتظارات عمیقاً متحول شده است. تحقیق حاضر با هدف بررسی رابطه نوگرایی، انتظارات مادی-معنوی و خشنودی زناشویی انجام شده است. در تدوین چارچوب نظری این پژوهش از نظریات روان‌شناختی و جامعه‌شناختی استفاده شده است. ۳۸۴ نفر از زنان متأهل و دارای فرزند شهر جیرفت با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای پرسش‌نامه تحقیق حاضر را تکمیل کردند. ابزارهای پژوهش، مقیاس رضایت زناشویی اینریچ، انتظارات زناشویی امیدوار، نوگرایی شارما و انتظارات مادی محقق ساخته بود. نتایج تحقیق نشان داد که انتظارات مادی-معنوی با خشنودی زناشویی رابطه دارد و تغییر در میزان نوگرایی، اشتغال، سطح تحصیلات و درآمد به تغییر میزان انتظارات مادی-معنوی منتهی می‌شود. نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که متغیرهای انتظارات مادی، انتظارات معنوی، و نوگرایی به ترتیب با تأثیر مستقیم و غیرمستقیم ۰/۲۲ درصد واریانس میزان خشنودی زناشویی را پیش‌بینی می‌کند.

واژگان کلیدی: خشنودی زناشویی، انتظارات مادی-معنوی، مؤلفه‌های نوگرایی، زنان.

farahmandm@yazd.ac.ir
masasharifi58@gmail.com

۱. استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه یزد، (نویسنده مسئول)
۲. کارشناسی ارشد گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه یزد

مقدمه و بیان مسئله

ازدواج مهم‌ترین و اصلی‌ترین عامل ارتباطی بین انسان‌ها، به‌مثابه صمیمی‌ترین نوع رابطه در پاسخ به کلیه نیازها، توقعات، و ارزش‌ها اعم از جسمی و روانی تلقی می‌شود. ارتباط با همسر جنبه کانونی زندگی عاطفی و اجتماعی خانوادگی است که به خشنودی زناشویی هویت می‌بخشد. به‌باور صاحب‌نظران، خشنودی زناشویی احساسات عینی رضایت و لذت است که همسر با در نظر گرفتن همه جنبه‌های زندگی زناشویی تجربه می‌کند (کرمانی مامازندی و دانش، ۱۳۹۰: ۱۳۰). خشنودی زناشویی ممکن است به‌طور کامل بر کیفیت زندگی تأثیر بگذارد و تحقیقات انجام شده، اهمیت تأثیر این موضوع را بر انواع نتایج بالینی مانند بهداشت روانی، بهداشت جسمانی و حتی طول عمر تأیید کرده‌اند. از این‌رو، رضایت زناشویی را میزان رضایت خرسندی‌ای تعریف کرده‌اند که همسران از یکدیگر دریافت می‌کنند. اسپاینر کیفیت و خشنودی زناشویی را موفقیت در ازدواج دانسته است (دهکردی، ۱۳۸۹: ۲۰۰) که لازمه آن انطباق سلیقه‌ها، توقعات و چشم‌داشت‌ها و شکل‌گیری الگوهای مراوده‌ای است (شیخی، ۱۳۸۰: ۵۳). چشم‌داشت‌ها و انتظارات زناشویی عبارت است از استانداردها و فرضیه‌های ذهنی، چارچوب‌های از پیش تعیین شده و باید و نبایدهایی که همسران در باب همسر و زندگی زناشویی دارند. باریچ و بیل‌بی^۱ (۱۹۹۶) انتظارات را تصویری از ازدواج دانسته‌اند که همسران در بافت ارتباطی‌شان برای خود خلق می‌کنند. به‌زعم مولر و کوین^۲ (۱۹۹۸)، در روابط مبتنی بر زناشویی، افراد با انتظارات معینی وارد رابطه می‌شوند که بر تعامل آنها به‌شیوه مثبت یا منفی تأثیر می‌گذارد. برطبق نظر لورنس، نیلن و کالن^۳ (۲۰۰۷)، به‌طور کلی، انتظارات و چشم‌داشت‌ها به افراد اجازه می‌دهند در مواجهه با موقعیت‌ها و افراد جدید، وقایع را درک، پیش‌بینی و کنترل کنند (بخشوده و بهرامی، ۱۳۹۱: ۲۹). به‌باور موریس و کاتر (۲۰۰۰)، عوامل رشدی درون فردی مانند بازخوردها، باورها، ارزش‌ها، انتظارات، توقعات رشدی بین فردی مانند عشق، صمیمیت، تعهد، عواطف و روابط جنسی، الگوهای ارتباطی، موضوعات خانوادگی و موضوعات اجتماعی بر میزان رضامندی از زندگی مشترک اثر می‌گذارند (ازکیا و میمندی، ۱۳۹۳: ۲۰). گفتنی است تغییرات چشم‌گیر در دهه‌های اخیر در چشم‌داشت‌ها و انتظارات زناشویی به توقعات و انتظارات مادی، تجملی، مصرفی، برابری زناشویی، تعهد و وفاداری و... غنا بخشیده

1. Barich & Bielby
2. Muller & Coughlin
3. Lawrence & Nylen & Cobb

است. شاید بتوان نقطه شروع این تحولات را تغییر خانواده از شکل گسترده به خانواده هسته‌ای به‌دنبال ورود نوگرایی و مؤلفه‌های نو جست‌وجو کرد. صاحب‌نظران بر این‌نظرند که تغییرات بنیادین و همه‌جانبه در عرصه‌های متنوع اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی دگرگونی‌های عمیقی در کارکردهای ازدواج، نقش‌ها و وظایف، ارزش‌ها، چشم‌داشت‌ها و انتظارات و ذهنیت اعضای خانواده، اعم از زن و شوهر، بر جای گذاشته است و پیوند میان زن و مرد که در گذشته بر نقش‌ها و چشم‌داشت‌های ثابت و معین مبتنی بود در طول نسل‌های حاضر دچار تغییرات عمیقی شده است.

به‌تعبیر برخی جامعه‌شناسان، درمیان تغییرات و تحولات مدرنیته، که این روزها در جریان است، اهمیت هیچ‌کدام به‌اندازه اتفاقاتی نیست که در زندگی شخصی، روابط جنسی، حیات عاطفی-فکری، انتظارات و تمنیات، ازدواج و خانواده در حال وقوع است. درخصوص اینکه ما چگونه درباره خود فکر می‌کنیم و چگونه با دیگران پیوند و رابطه برقرار می‌کنیم، انقلابی در جریان است. این انقلابی است که در مناطق و فرهنگ‌های مختلف با سرعت‌های مختلف و با مقاومت بسیار در حال پیشرفت است (گیدنز، ۱۹۹۹: ۱).

به‌همین دلیل، خانواده و روابط زناشویی و هویت‌ها به‌مثابه "کوره تغییر" تلقی می‌شود؛ زیرا بسیاری از تغییرات اتفاق افتاده در نظام اجتماعی بزرگ‌تر را منعکس می‌کند (تورنتون و همکاران، ۲۰۰۴: ۱۸). از نظر گیدنز، روابط صمیمی، نوع عاطفه و انتظارات، تحت تأثیر مدرنیته متحول شده‌اند، درحالی که در فرهنگ سنتی، این عناصر تابعی از جنسیت، پایگاه اجتماعی و سنت‌ها بوده‌اند. برطبق نظر او، از تأثیرات مدرنیته متأخر در حوزه خانواده این است که روابط میان دو جنس هر روز مساوات‌طلبانه‌تر می‌شود و موازنه قدرت زنان با مردان در حال تغییر است و زن و مرد به‌دنبال روابط عاطفی‌تر هستند (گیدنز، ۱۳۸۷: ۲۲).

پژوهش‌های گوناگون مبین آن است که انتظارات همسران از یکدیگر، نقش مهمی در میزان سازگاری و خشنودی زوجین از زندگی زناشویی و کیفیت زندگی مشترک و میزان آسیب‌های خانواده مانند طلاق دارد. از این رو، شناخت انتظارات زنان از همسرانشان و تغییرات آن در ابعاد گوناگون می‌تواند ما را در فهم گرایش‌های ذهنی و ترجیحات ارتباطی زنان، نحوه تعاملات درون خانواده، نحوه نگرش آنها به ازدواج و نیز انواع آسیب‌های خانواده یاری رساند. مطابق نظر کارشناسان خانواده، میزان طلاق عاطفی درمیان همسران ایرانی افزایش یافته است و این امر می‌تواند ناشی از تحقق نیافتن انتظارات افراد از همسرانشان و در نتیجه کاهش سطح رضایت و خشنودی از زندگی زناشویی و افزایش آسیب‌های ارتباطی درمیان ایشان باشد (ازکیا و میمندی، ۱۳۹۳: ۲۰). گنی و استیلی (۲۰۰۱) بر این باورند که انتظارات صحیح، سبب می‌شود

افراد نیازهای شریک زندگی خود را به درستی ارزیابی کنند و رفتارهای او را پیش‌بینی کنند. در نتیجه، احساس کنترل، پیش‌بینی‌پذیری و امنیت در آنها پرورش می‌یابد و به تعامل سازگار و سطوح بالای رضایت زناشویی منجر می‌شود. فاور، منتل و اولسون (۱۹۹۹) نیز بیان می‌کنند که طلاق و جدایی در زوج‌ها ناشی از فاصله بین انتظارات و تصورات آنها از ازدواج واقعی است که در رابطه زناشویی با آن مواجه می‌شوند (موسوی و دهشیری، ۱۳۹۴: ۹۶).

در دهه‌های اخیر، آموزش، اشتغال، فعالیت گسترده در عرصه اجتماع، افزایش بی‌سابقه حضور و درگیری در موقعیت‌های متعدد را برای زنان جبرفت به ارمغان آورده است. به طوری که افکار و ارزش‌های مادی‌گرایانه، فردگرایی، برابری و استقلال، بازاندیشی، مصرف‌گرایی و پیشرفت را پیش روی آنان نهاده است و چشم‌داشت‌ها و توقعات آنان را نسبت به قبل متحول کرده است. همین موضوع انتظارات آنان را در رابطه زناشویی از حالت از پیش تعیین شده خارج کرده و روابط زناشویی آنان را با تنوعی از انتظارات و چشم‌داشت‌ها مواجه کرده است که می‌تواند به خواسته‌های دوگانه ضدونقیض در زندگی زناشویی دامن بزند و فاصله "خواسته‌ها" و "داشته‌ها" را افزایش دهد و ناخشنودی زناشویی ایجاد کند. پژوهش حاضر درصدد بررسی رابطه نوگرایی و خشنودی زناشویی با متغیر میانجی انتظارات مادی و معنوی زنان متأهل شهر جبرفت است.

پرسش‌های پژوهش

آیا میزان چشم‌داشت مادی- معنوی زنان برحسب ویژگی‌های فردی تغییر می‌کند؟
آیا میزان چشم‌داشت مادی- معنوی زنان برحسب افکار نوگرایی تغییر می‌کند؟
میزان خشنودی زناشویی زنان با افزایش میزان چشم‌داشت مادی و معنوی چه تفاوتی می‌یابد؟

پیشینه پژوهش

در مجموع، مطالعات چندی در قالب کتاب، پایان‌نامه و مقاله در خصوص خشنودی زناشویی انجام شده است که در ادامه به طور خلاصه به تعدادی از آن‌ها، که مشتمل بر ویژگی‌های غالب پژوهش‌های صورت‌گرفته در این حوزه است، اشاره می‌شود.

زارع و جعفرآبادی (۱۳۹۴) پژوهشی با هدف مطالعه رابطه عوامل مؤثر بر میزان رضایت از زندگی زناشویی در میان ۴۰۰ نفر از متأهلان شهر تهران انجام دادند که دست‌کم یک‌سال از زندگی مشترک‌شان گذشته بود. یافته‌ها نشان داد که میزان رضایت از زندگی زناشویی با میزان

عشق و علاقه، طول مدت زمان زندگی زناشویی، اختلاف سنی، پایگاه اقتصادی و اجتماعی، و میزان تحصیلات همسران رابطه معنادار دارد.

ازکیا و میمندی (۱۳۹۳) در شهر تهران با رویکرد کیفی و با هدف درک انتظارات زنان نمونه از همسرانشان، پژوهشی انجام دادند. نتایج نشان داد که انتظارات زنان جوان با توجه به گرایش‌های فکری برابرخواهانه، ازدواج با زمینه‌های مدرن، اشتغال و... شکل گرفته است. زنان جوان در خلال انتظاراتشان در جست‌وجوی گذار از پایگاه اجتماعی فروتر به پایگاه اجتماعی برترند و با کار بست منابعی که برایشان قدرت تولید می‌کند، به سطوح بالاتر برای زندگی‌شان می‌اندیشند و برای گذار منزلتی تلاش می‌کنند.

بخشوده و بهرامی (۱۳۹۲) پژوهشی با هدف ارزیابی و تبیین نقش انتظارات زناشویی و ارتباط‌های سالم و مناسبات زوجی در پیش‌بینی کیفیت زندگی انجام دادند. نتایج نشان داد مؤلفه‌های مبادلات سالم و انتظارات زناشویی، به‌ویژه ارتباط عاطفی، می‌تواند سلامت روانی، عملکرد اجتماعی، درد بدنی و سلامت عمومی از مقیاس کیفیت زندگی را به‌طور معناداری تبیین کنند. نتایج مبین این بود که سطح انتظارات زناشویی و روابط سالم بین‌زوجی بر رضایت زوجین از زندگی‌شان و کیفیت بالاتر سلامت جسمی و روانی تأثیرگذار است.

ایکرت (۲۰۰۹) در مطالعه‌ای به بررسی رابطه میان صمیمیت، انرژی روانی، نشانه‌های افسردگی و رضایت زناشویی در دوران پس از زایمان در زوج‌ها پرداخت. طرح تحقیق غیرآزمایشی و مقطعی بود. نتایج حاکی از این بود که صمیمیت، رابطه مثبت و مستقیم معنی‌داری با میزان رضایت زناشویی دارد. ازسوی دیگر، با وجود اینکه انرژی روانی زنان نسبت به مردان کمتر بود، صمیمیت زیاد قادر بود تأثیر منفی انرژی روانی کم را بر رضایت زناشویی کاهش دهد.

یاکوس (۱۹۸۹) در پژوهشی به بررسی رابطه میان بخشودگی و کیفیت رضایت زناشویی در دوران بارداری پرداخت. نمونه شامل ۱۷۸ زوج متأهل در شرق میانه بود. تحلیل‌ها نشان داد که بی‌حرمتی با گزارش سطوح پایین‌تری از رضایت زناشویی در زنان همراه بود. کیفیت رابطه زناشویی که شامل رضایت زناشویی و عشق می‌شود با بخشودگی همسر هم در زنان و هم در مردان مرتبط بود.

در مطالعه اودل و کوئین (۱۹۹۸)، تغییر انتظارات زناشویی در طول زمان بررسی و مشخص شده است که چنانچه همسران قادر به تغییر و اصلاح انتظارات خود درباب همسر و نقش او در آغاز ازدواج باشند، در خلال زمان نیز به احتمال زیاد قادر به این کار خواهند بود.

در جمع‌بندی کلی، می‌توان مطرح کرد که پژوهش‌های متعددی در ایران و کشورهای دیگر در باب خشنودی زناشویی صورت گرفته است، اما تحقیقی در خصوص بررسی رابطه سه مفهوم نوگرایی، انتظارات مادی و معنوی و خشنودی زناشویی در عرصه تحقیقات میدانی و تجربی انجام نشده است. تحقیقات برون‌مرزی نیز همچنان کم‌رنگ است و بیشتر تحقیقات از منظر روان‌شناختی به این موضوع پرداخته‌اند. این تحقیقات بیشتر خشنودی زناشویی را به صورت مسئله‌ای فردی و بین‌فردی بررسی کرده‌اند و به جنبه‌های اجتماعی مسئله توجهی نکرده‌اند و کمتر به خشنودی به‌مثابه امری اجتماعی و تحت تأثیر موقعیت و ساختارها پرداخته‌اند.

مبانی نظری

در این بخش از پژوهش، ابتدا مفهوم خشنودی زناشویی و رابطه آن با چشم‌داشت‌ها و انتظارات توضیح داده خواهد شد، سپس نظریه‌های مرتبط با نوگرایی معرفی خواهد شد و در نهایت، چارچوب نظری، الگوی تحقیق و فرضیه‌ها ارائه خواهد شد.

انتظارات و خشنودی زناشویی

انتظارات و چشم‌داشت‌های زناشویی، استانداردها و فرضیه‌های ذهنی، ارزش‌ها و چارچوب‌های از پیش تعیین شده و بایدها و نبایدهایی است که همسران درباره همسر و زندگی زناشویی دارند (فلاحی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۴۷). الیس (۱۹۹۶) علت تعامل زناشویی و رضایت و خشنودی زناشویی را انتظاراتی می‌داند که زوجین نه تنها درباره خودشان و دیگران، بلکه راجع به رابطه زناشویی دارند. او معتقد است تصورات و انتظارات می‌تواند در ایجاد رابطه عاطفی کارآمد و ناکارآمد نقش بسزایی ایفا کند. او معتقد است ریشه بسیاری از ناخشنودی‌ها و نارضایتی‌های زندگی زناشویی در تفکرات و انتظارات منطقی و غیرمنطقی زوجین است (شایسته و همکاران، ۱۳۸۵: ۲۲۴).

کلی و تیپوت^۱ (۱۹۶۳) بر این واقعیت تأکید دارند که همسران چگونه هزینه‌ها و منافع رابطه‌ای خاص را ارزیابی می‌کنند و چگونه رفتارهایشان تحت تأثیر این ارزیابی‌ها قرار می‌گیرد. طبق این نظریه، تبادل هزینه‌ها و پاداش‌های حاصل از یک رابطه با انتظارات همسران از همان رابطه در تعامل قرار می‌گیرد. افراد درگیر رابطه‌ای می‌شوند که رضایتمندی آنها از آن بالا باشد. رابطه آرمانی برمبنای سطوح بالای پاداش‌ها و سطوح پایین هزینه‌ها مشخص می‌شود. نظریه

1. Kelley & Thibout

وابستگی متقابل، ساختار وابستگی متقابل بین دو همسر را در ارتباطی توصیف می‌کند که میزان وابستگی هر دو نفر، تقابل هر دو نفر، مطابقت پیامدها و مبنای وابستگی را شامل می‌شود. این نظریه توضیح می‌دهد که تعامل بین دو همسر چگونه با ملاحظات کلی از قبیل اهداف بلندمدت و دلوپسی برای علایق یکدیگر هدایت می‌شود (نگازیمی^۱، ۲۰۰۹: ۲۱). مطابق با این رویکرد، چهار نوع هزینه و پاداش عاطفی، ابزاری، اجتماعی، و فرصت (موقعیتی) وجود دارد. پاداش‌ها و هزینه‌های عاطفی به ترتیب شامل عواطف مثبت و منفی است که به‌خصوص در رابطه صمیمی تجربه می‌شود. پاداش‌ها و هزینه‌های ابزاری شامل فعالیت‌ها یا تکالیف مادی و غیرمادی است که در رابطه ایجاد می‌شود. صرف دانستن اینکه رابطه فعلی دارای پیامدهای مثبت یا منفی است، همیشه به رضایت افراد منجر نمی‌شود.

گلاسر^۲ (۲۰۰۳) معتقد است که هر انسانی، پنج‌دسته چشم‌داشت دارد که در ازدواج موفق باید به شکل راضی‌کننده‌ای برای طرفین تأمین شود و ناهماهنگی در عدم ارضای آن، ناراضی‌تی و ناخشنودی در ازدواج به بار می‌آورد. این انتظارات عبارت‌اند از تداوم، عشق و محبت، قدرت، آزادی، تفریح، زنان در خانواده و روابط زناشویی با مشکلات خاصی روبه‌رو هستند و باید از ضعف‌های خود در خشنودی و رضایتمندی زناشویی مطلع شوند و به تصحیح آن بپردازند تا در حیطه خانواده موفق ظاهر شوند (خوشنویسان و همکاران، ۱۳۸۹: ۵۴).

بلاد و ولف^۳ (۱۹۷۰) در نظریه منابع^۴ به سه فرض اساسی اشاره کرده‌اند: ۱. هر فرد در تلاش است تا خواسته‌ها و انتظارات خود را رفع کند و به هدفش برسد. ۲. غالب نیازهای هر فرد از طریق تعاملات اجتماعی و روابط با بقیه افراد ارضا می‌شود. ۳. طی این تعاملات نوعی مبادله مستمر منابع و امکانات وجود دارد که به رفع نیازها و چشم‌داشت‌های فرد کمک می‌کند و در دستیابی به اهداف فرد مؤثر است. ایده اصلی در این دیدگاه این است که فرد منابع و امکاناتی در اختیار دارد که برای فرد دیگری جهت رسیدن به اهداف، نیازها، تمایلات و علایقش ضروری است (ابوت و والاس، ۱۳۸۰: ۱۳۰). به‌زعم این‌دو صاحب‌نظر، خشنودی و رضایت زناشویی رابطه مستقیمی با میزان مشارکت همسران در تأمین خواسته‌ها و انتظارات یکدیگر دارد. یک منبع ارزشمند چیزی تعریف می‌شود که همسر ممکن است برای دیگری در دسترس قرار دهد و رضایت او را در تأمین نیازها و رسیدن به اهدافش جلب کند. بلاد و ولف به‌طور

1. Ngazimbi
2. Glasser
3. Blood & Wolf
4. Resource theory

خاص بر منابع درآمد، اشتغال و تحصیلات تمرکز می کنند و معتقدند بین این متغیرها و میزان خشنودی رابطه مثبت وجود دارد. میزان خشنودی زناشویی در خانواده متأثر از پایگاه همسران است که از طریق سه متغیر (تحصیلات، اشتغال، درآمد) اندازه گیری می شود (کانی، ۱۹۸۷: ۶۲۱). همچنین، این دو صاحب نظر بر این نظرند که میزان رضایت و خشنودی با افزایش تحصیلات، درآمد یا مجموعه ای از این عوامل افزایش می یابد. طبق این نظریه، سن و طول مدت ازدواج از متغیرهایی هستند که بر میزان چشم داشت های مادی-معنوی و انتظارات زنان و بالطبع بر خشنودی و رضایت زناشویی تأثیر می گذارند. با توجه به نظریه منابع، زنان در روابط زناشویی و زندگی مشترک انتظارات و نیازهایی دارند که منبع برطرف کردن آن همسر است. هرچه این خواسته ها و نیازها ازسوی منبع تأمین شود خشنودی و رضایت زناشویی بالاتر می رود (موحد و عزیزی، ۱۳۹۰: ۱۶۴).

نوگرایی و انتظارات

نوگرایی فرآیندی توسعه ای قلمداد می شود که به روند همه جانبه تغییرات اقتصادی، فکری، سیاسی و فرهنگی اشاره دارد (وینر، ۱۳۵۴: ۲۰۶). به زعم گیتز،^۱ نوگرایی به معنی گرایش فکری و رفتاری، پدیده های فرهنگی نو و پیشرفته تر و کنار گذاشتن برخی سنت های قدیمی است. اینکلس و اسمیت نوگرایی را نوعی فرآیند اجتماعی- روانی می دانند که طی آن افراد نگرش ها، ارزش ها، انتظارات و عقاید مدرن را کسب می کنند (ازکیا و همکاران، ۱۳۸۴: ۲۲). نزد برمن مجموعه تغییرات مدرنیته با نگرشی به نام نوگرایی همراه است که در آن بر فردگرایی، دموکراسی، برابری، استقلال فردی و تعاملات باز تأکید می شود. از نظر او، در وضعیت جدید، انسان ها با ذهنیت ها و ارزش های جدید در جوامع رشد می کنند که بینش، افکار و مطالبات متفاوتی درباب فرهنگ و زندگی پیدا می کنند (جمشیدی ها، ۱۳۸۹: ۸۸).

از نظر تامس و زنانیکی^۲ (۱۹۳۵)، علت واقعی تمام پدیده های مربوط به تغییر افراد و خانواده را باید در نفوذ ارزش های جدید و مدرن جست و جو کرد. از نظر آنان، در نظام خانوادگی سنتی منطبق با نگرش جمع گرا، فرد مطالبات خود را از خواسته ها و تمایلات جمعی و خانوادگی تفکیک نمی کند، ولی در وضعیت مدرن با شکل گیری نگرش فردگرا، که تحت تأثیر فشار نظام ارزشی جدید بر نگرش های قدیمی ایجاد شده است، انتظارات و تمنیات فرد در خودآگاه او در زمینه مطالبات جنسی، تأمین مالی و پذیرش در جمع از خواسته های بقیه

1. Gates

2. Thomas & Zenanieki

اعضای خانواده جداست. در این موقعیت، فرد آگاهانه می‌آموزد تا مطالبات و انتظارات خود را از تمنیات و مطالبات دیگر اعضای خانواده جدا و بر آن پافشاری کند. در واقع، بنیان سازمان خانواده بر مبنای هماهنگی و هم‌سازی مطالبات فردی برای پیگیری اهداف عمومی خواهد بود (رابینگتن و واینبرگ، ۱۳۹۰: ۵۸-۶۰).

گیدنز (۱۹۹۶) مدرنیته را به شیوه‌هایی از زندگی یا سازمان اجتماعی مربوط می‌داند. او معتقد است از تأثیرات مدرنیته متأخر در حوزه خانواده این است که موقعیت زنان و موازنه قدرت آنها با مردان در حال تغییر است. جوامع ما از نظر روابط میان دو جنس، هر روز مساوات طلب‌تر می‌شود. در حوزه خانوادگی نیز شاهد ظهور دموکراسی و برابری در عواطف هستیم (گیدنز، ۱۳۸۴: ۶۲-۱۲۷). از دیدگاه گیدنز، عشق، روابط صمیمی و جنسی از عناصری است که با مدرنیته تغییر یافته‌اند و تغییر شکل صمیمیت و محبت با هویت شخصی و شیوه‌های زندگی نیز ارتباط دارد و رابطه ناب و هویت شخصی به شدت با هم درآمیخته‌اند (گیدنز، ۱۳۸۷: ۲۲).

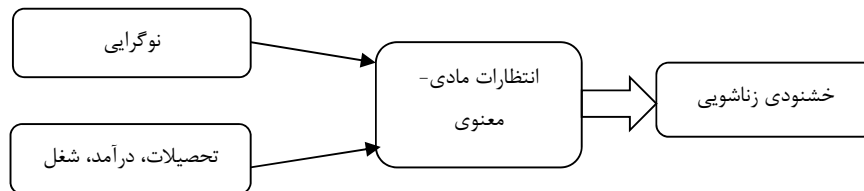
اینگلهارت (۲۰۰۴) در نظریه دگرگونی فرهنگی معتقد است که ارزش‌های مادی و فرامادی در جامعه به مثابه پدیده‌ای اجتماعی از مشخصه‌های مهم جوامع جدید است. ارزش‌ها و نظام ارزشی در تحول نظام فکری خانواده نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند. به گونه‌ای که سوگیری ارزشی، یکی از مهم‌ترین سطوح تغییر نگرش‌ها، باورها و انتظارات خانواده به حساب می‌آید. بنابر تعبیر اینگلهارت، فرامادیون کسانی هستند که اولویت‌های ارزشی‌شان فرامادی‌گرایانه است؛ چراکه از امنیت مادی و جانی برخوردارند و نیازهای دیگری برای آنها مطرح می‌شود، نیازهایی چون خودشکوفایی، عشق و دل‌بستگی، احترام و استقلال که نیازهای سطح بالا هستند. آنها کسانی هستند که به انتخاب انسانی اهمیت بسیار زیادی می‌دهند، ولی مادی‌گرایان افرادی هستند که به دلیل نداشتن احساس امنیت سازنده - ناشی از دوران شکل‌گیری شخصیتشان و وضعیت اقتصادی فعلی - دارای اولویت‌های مادی‌گرایانه هستند. اینان بیشتر بر امنیت مالی، اقتصادی و جانی تأکید می‌کنند (اینگلهارت، ۲۰۰۴: ۱۱). به زعم نظریه دگرگونی ارزش‌های اینگلهارت، انتظارات زنان در خانواده امروزی از نوع چشم‌داشت‌های فرامادی (معنوی) است که برآورده شدن این انتظارات، که نشئت گرفته از نظام ارزشی جدیدند، با خشنودی و رضایت زناشویی ارتباط مستقیم دارد.

چارچوب نظری

همان‌طور که در مبانی نظری بحث بیان شد، صاحب‌نظران از زوایای متعددی به مبحث خشنودی زناشویی پرداخته‌اند. در تحقیق حاضر، برای تبیین رابطه متغیر مستقل نوگرایی، متغیر مداخله‌گر

چشم‌داشت‌ها و متغیر وابسته‌ی خشنودی زناشویی از نظریات مختلف اندیشمندان حوزه‌های روان‌شناسی و جامعه‌شناسی استفاده شده است که به تبیین این مسئله پرداخته‌اند. ایس، کلی و تیپوت، گلاسر و بلاد و ولف موقعیت ساختاری فرد را، شامل شغل، جنسیت، تحصیلات، درآمد، منابع و امکانات و سن، از عوامل مؤثر بر افزایش چشم‌داشت‌ها و به تبع آن خشنودی بیان می‌کنند. به‌زعم این صاحب‌نظران، انتظارات همان ارزش‌هایی است که چشم‌داشت‌ها و تمنیات انسان را شکل می‌دهد. به باور این صاحب‌نظران، انتظارات زناشویی به چشم‌داشت‌های ابزاری، مادی، تفریحی، استقلال، برابری فرصت‌ها، چشم‌داشت‌ها از خانواده همسر، نهاد ازدواج و... تقسیم می‌شود که خشنودی از زندگی زناشویی را رقم می‌زند. در رابطه دو متغیر مستقل نوگرایی و متغیر انتظارات و خشنودی به صاحب‌نظران برمن، گیدنز و اینگلهارت و تامس و زنانیکی بسنده کرده‌ایم. در چارچوب نظری تحقیق از نظریات جامعه‌شناختی و روان‌شناختی گلاسر، بلاد و ولف، تامس و زنانیکی برای تبیین استفاده شده است.

الگوی نظری و فرضیه‌های تحقیق با توجه به آنچه در مباحث نظری پژوهش بیان شد، به شرح زیر ارائه شده است:

فرضیه‌ها

بین ویژگی‌های فردی و انتظارات مادی-معنوی زنان رابطه وجود دارد.
 بین افکار نوگرایی و انتظارات مادی-معنوی زنان رابطه وجود دارد.
 بین میزان انتظارات مادی-معنوی و خشنودی زناشویی زنان رابطه وجود دارد.

روش پژوهش

در پژوهش حاضر، با توجه به امکانات و نیز به تناسب موضوع، از پیمایش و ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. جمعیت آماری پژوهش حاضر را کلیه زنان متأهل شهر جیرفت تشکیل داده‌اند که ۲۵ تا ۵۵ سال دارند و از زمان ازدواج آنها دو سال گذشته است. علت گزینش نمونه زنان این است که به نظر می‌رسد با تغییر و تحولات اجتماعی-اقتصادی، توقعات مادی-معنوی زنان از مردان، در جایگاه سرپرست و تأمین‌کننده خانواده، نسبت به گذشته در عرصه خصوصی

توفیر یافته و پیشی گرفته است. در مطالعه حاضر، ابتدا آزمون اولیه‌ای با مشارکت ۳۰ نفر انجام شد. در ادامه، نمونه‌ها، که به‌شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شده بودند، پرسش‌نامه‌ها را در پنج‌ناحیه شهر جیرفت تکمیل کردند. حجم نمونه برطبق فرمول کوکران ۳۸۴ نفر به‌دست آمد. روش پیمایش مقطعی با دو هدف توصیف و تبیین مورد استفاده قرار گرفت که در سطح توصیف، هدف نشان‌دادن تصویری از پدیده‌های تحت بررسی برای شناخت بیشتر اوضاع موجود در نمونه بود. در سطح تحلیل، هدف یافتن روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته و تلاش برای تبیین تغییرات متغیر وابسته با توجه به متغیرهای مستقل بود.

ابزار سنجش پژوهش

خشنودی زناشویی به احساسات عینی رضایت و لذت، که همسر تجربه کرده است، با در نظر گرفتن همه جنبه‌های زندگی زناشویی اطلاق می‌شود (کرمانی مامازندی و دانش، ۱۳۹۰). این سازه در ابعاد ده‌گانه درک متقابل، تساوی‌طلبی، مدیریت مالی، ویژگی شخصیتی، عقاید مذهبی، عملکرد جنسی، تربیت فرزندان و... ارائه شد. به‌منظور سنجش متغیر خشنودی زناشویی، از مقیاس رضایت زناشویی انریج، که به‌کوشش فورز والسون^۱ (۱۹۸۹) ساخته شده است، استفاده شد. این مقیاس با اندک تغییراتی متناسب با ویژگی‌های پاسخگویان و به‌صورت ساده‌تر تحت بررسی مقدماتی قرار گرفت و پس از تأیید قابلیت اعتماد آن، به‌مثابه مقیاسی جهت سنجش خشنودی به‌کار رفت.

نوگرایی به‌گرایش فکری و رفتاری، پدیده‌های فرهنگی نو و پیشرفته‌تر و کنار گذاشتن برخی سنت‌های قدیمی اطلاق می‌شود. این سازه در ابعاد علمی، عام‌گرایی، تساوی، استقلال، پیشرفت، عقلانیت، سودگرایی و فردگرایی سنجیده شد که در طراحی گویه‌های نوگرایی از مقیاس شارما (۱۳۸۰) و برخی گویه‌های پرسش‌نامه افشانی برای بررسی میزان نوگرایی استفاده شد.

انتظارات زناشویی به استانداردها و فرضیه‌های ذهنی، ارزش‌ها و چارچوب‌های ازپیش‌تعیین‌شده و بایدها و نبایدهایی اطلاق می‌شود که همسران در زندگی زناشویی از طرف مقابل دارند (فلاحی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۴۷). این سازه در دو بعد مادی و معنوی سنجیده شده است.

1. Fowers & Olson

در این پژوهش، چشم‌داشت‌های مادی در سه بعد فردی، خانگی و فراخانگی (سفرهای داخل و خارج از کشور، اعمال جراحی زیبایی، خرید لباس‌های مارک‌دار، ترتیب‌دادن و حضور یافتن در میهمانی‌های پرزرق‌وبرق، داشتن خانه مجلل، خودروی گران‌قیمت و نظایر اینها) و در قالب ۲۵ گویه بسته پرسیده شده است.

چشم‌داشت‌های معنوی (ابراز محبت، تعهد، احترام، توجه به رأی زنان در تصمیم‌گیری‌های خرد و کلان خانواده، ستایش و قدردانی از زحمات، درک واقعی جایگاه، استقلال قائل شدن در مدیریت خانه، و نظایر اینها) زندگی زناشویی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (ازکیا و میمندی، ۱۳۹۳: ۲۰). به منظور سنجش این متغیر از پرسش‌نامه انتظارات امیدوار و محقق ساخته استفاده شده است. این مقیاس شامل نوزده پرسش و دارای سه بعد (احساسی، رفتاری، انتظار از زندگی مشترک) است.

برای سنجش اعتبار صوری پرسشنامه، نظر افراد متخصص و صاحب‌نظر جویا شدیم و آزمون آلفای کرونباخ جهت تعیین همسانی درونی مقیاس اندازه‌گیری استفاده شد.

جدول ۱. ضرایب آلفای کرونباخ مقیاس‌های رضایت زناشویی و نوگرایی

ابعاد خشنودی		ابعاد نوگرایی	
درک متقابل	۰/۸۰	علمی	۰/۶۴
تساوی طلبی	۰/۶۱	عام‌گرایی	۰/۶۸
مدیریت مالی	۰/۷۳	تساوی طلبی	۰/۶۴
ویژگی شخصیتی	۰/۷۵	استقلال طلبی	۰/۶۵
عقاید مذهبی	۰/۷۰	پیشرفت	۰/۷۸
عملکرد جنسی	۰/۷۰	مدنی	۰/۷۲
تربیت فرزندان	۰/۷۰	دموکراتیک	۰/۶۹
خانواده و دوستان	۰/۷۰	عقلانیت	۰/۶۵
تعارفات	۰/۸۰	سودجویی	۰/۶۷
ارتباط زناشویی	۰/۷۵	فردگرایی	۰/۶۸

یافته‌های پژوهش

۱. ویژگی‌های فردی

با توجه به داده‌های تحقیق حاضر، از مجموع ۳۸۴ نفر پاسخگو ۱۶۷ نفر شاغل بودند. به لحاظ ترکیب سنی دست کم ۲۵ و حداکثر ۵۵ سال داشتند. طول مدت ازدواج نمونه بین ۲ تا ۴۰ سال و میانگین مدت ازدواج پاسخگویان ۱۱/۳۶ سال است. از نظر ترکیب تحصیلی، ۱۲/۶ کمتر

از دیپلم، ۳۲/۶ درصد دیپلم، ۴۷/۳ درصد لیسانس، و ۷/۳ درصد فوق لیسانس داشتند. ۶۲/۹ درصد زنان از درآمد کمتر از یک میلیون و ششصد هزار و ۳۷/۱ درصد از درآمد بیش از یک میلیون و ششصد هزار برخوردار بودند. به لحاظ وضع مسکن، از بین پاسخگویان ۶۰/۵ درصد دارای مسکن شخصی بودند. ۲/۱ درصد مسکن سازمانی داشتند، ۲۷/۷ درصد دارای مسکن اجاره‌ای بوده‌اند، ۷/۲ درصد مسکن خانوادگی و ۲/۴ درصد مسکن خویشاوندی داشته‌اند.

۲. نوگرایی

جدول ۲. تحلیل توصیفی متغیر نوگرایی

متغیر مستقل	تعداد گویه	میانگین	انحراف معیار
علمی	۳	۹/۲۹	۱/۷۱۷
عام‌گرایانه	۳	۹/۷۸	۱/۷۵۷
تساوی طلبانه	۳	۱۰/۴۰	۲/۹۰۳
استقلال	۳	۸/۵۱	۲/۶۶۹
پیشرفت	۳	۱۰/۴۴	۲/۲۱۱
مدنی	۳	۱۰/۵۸	۲/۷۷۸
دموکراتیک	۳	۸/۲۳۳	۲/۲۶۵
عقلانیت	۳	۹/۱۶	۱/۷۵۲
سودجویی	۳	۸/۶۱	۱/۹۴۵
مصرف‌گرایی	۳	۹/۱۶	۲/۰۴۰
فردگرایی	۳	۹/۹۵	۲/۲۳۶
نوگرایی	۳۳	۱۰۴/۱۱	۸/۹۰۸

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که میانگین نوگرایی در میان پاسخگویان ۱۰۴/۳۲ درصد و کمترین و بیشترین مقدار بین ۸۲ و ۱۳۴ است. میانگین نوگرایی پاسخگویان در تمام ابعاد تقریباً بیش از حد متوسط است. در میان ابعاد نوگرایی، بیشترین میانگین مربوط به بعد مدنی (۱۰/۵۸)، پیشرفت (۱۰/۴۴)، تساوی (۱۰/۴۰)، فردگرایی (۹/۹۵) و کمترین میانگین مربوط به بعد دموکراتیک (۸/۲۳) بود. به‌طور کلی، میانگین نوگرایی در میان پاسخگویان بیش از حد متوسط است.

۳. انتظارات مادی

جدول ۳. تحلیل توصیفی متغیر انتظارات مادی

متغیر مستقل	تعداد گویه	میانگین گویه‌ها	میانگین کلی	انحراف معیار	حداقل	حداکثر	دامنه تغییرات
بعد فردی (خرید کادو، جواهرات، لباس شیک، هزینه انواع جراحی)	۱۰	۲/۶۱	۲۶/۴۱	۸/۶۵	۱۰	۵۰	۴۰
بعد خانگی (خرید لوازم خانگی مارک‌دار، منزل مجلل، اتومبیل مدل جدید)	۹	۳/۴	۲۷/۳۶	۷/۴۰	۹	۴۵	۳۶
بعد جمعی (تدارک مهمانی‌ها و جشن‌ها، مسافرت داخلی و خارجی، گردش‌های روزمره...)	۶	۱/۹۴	۱۷/۴۴	۵/۳۷	۶	۳۰	۲۴
انتظارات مادی	۲۵	۲/۸۵	۷۱/۲۱	۱۸/۹۷	۲۵	۱۲۵	۱۰۰

جدول ۳ نشان می‌دهد که بیشترین چشم‌داشت پاسخگویان در خصوص بعد خانگی و متعلقات آن و کمترین چشم‌داشت در خصوص بعد جمعی بوده است. بین ابعاد چشم‌داشت مادی، اولویت‌های زنان در گویه‌های مسافرت داخلی، گردش، آتیه مادی، خرید لوازم مارک‌دار و اتومبیل، خرید کادوی تولد، و کادوی سالگرد ازدواج متمرکز شده است.

۴. انتظارات معنوی

جدول ۴. میانگین انتظارات معنوی به تفکیک ابعاد

ردیف	گویه‌های متغیر چشم‌داشت معنوی	میانگین (۱-۵)	گویه‌های متغیر چشم‌داشت معنوی	میانگین (۱-۵)
انتظار زندگی بهتر	انتظار تقسیم برابر وظایف خانوادگی	۴/۰۰	گویه‌های متغیر چشم‌داشت معنوی	۴/۳۳
	انتظار رعایت حقوق زناشویی	۴/۱۹		
	انتظار برابری در وضعیت مالی	۳/۸۲		
	انتظار تصمیم‌گیری مشترک در امور خانواده	۴/۱۳	انتظار عشق، محبت، احترام	۴/۴۷
			انتظار وفاداری	۴/۴۱
			انتظار صمیمیت و گذشت	۴/۴۰
			انتظار رفتار و کردار مناسب و منطقی	

نوگرایی، انتظارات مادی-معنوی و خشنودی زناشویی

میانگین ن (۱-۵)	گویه های متغیر چشمداشت معنوی	میانگین (۱-۵)	گویه های متغیر چشمداشت معنوی	میانگین (۱-۵)
۴/۴۲	انتظار صداقت در رفتار	۳/۹۸	انتظار توافق در امور روزمره	
۴/۱۳	انتظار توافق در مسائل مذهبی	۴/۱۸	انتظار همکاری در مسائل فرزندان	
۳/۹۳	انتظار آزادی و استقلال در روابط اجتماعی	۳/۸۸	انتظار همکاری در وظایف خانه‌داری	
۴،۲۱	انتظارات معنوی	۴/۳۲	انتظار مسئولیت‌پذیری همسر در خانواده	
		۳/۹۲	انتظار فرصت‌های توسعه فردی (شغل، ادامه تحصیل، فراگیری مهارت‌ها)	

همان‌طور که داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد، میانگین چشم‌داشت‌های مادی-معنوی پاسخگویان در بالاتر از سطح متوسط مطرح است. بالاترین چشم‌داشت زنان جیرفت در بعد عاطفی، سپس رفتاری و درنهایت در انتظار زندگی مشترک بیان شده است. به‌طور کلی، میانگین توقعات و چشم‌داشت‌های مادی زنان شهر جیرفت با $47/8$ درصد در سطح متوسط بود، اما میانگین چشم‌داشت‌های معنوی آنان با $71/4$ درصد در سطح بالا قرار داشت که نشان می‌دهد احترام، عشق و محبت در روابط زناشویی و درون خانواده نسبت به مسائل مادی برای زنان شهر جیرفت اهمیت بیشتری دارد.

۵. خشنودی زناشویی

جدول ۵. تحلیل توصیفی متغیر وابسته خشنودی

متغیر مستقل	تعداد گویه	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر	دامنه تغییرات
خشنودی زناشویی	۵۰	۱۸۴/۹۵	۳۰/۸۳۷	۵۰	۲۵۰	۲۰۰

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که از مجموع ۵۳۱ نفری که بررسی شدند، میانگین شاخص کلی خشنودی $180/45$ و کمترین و بیشترین مقدار بین ۹۶ و ۲۴۶ است. میانگین خشنودی پاسخگویان در تمام ابعاد بیشتر از حد متوسط است. بین ابعاد خشنودی، بیشترین میانگین

مربوط به بعد عقیدتی (۲۲/۲۳) و کمترین میانگین مربوط به بعد حل تعارض (۱۱/۱۷) و امور مالی (۱۴/۶۶) است. به طور کلی، میانگین خشنودی درمیان پاسخگویان بالاتر از حد متوسط است.

آزمون فرضیه‌های پژوهش

۱. بین ویژگی‌های فردی زنان و انتظارات مادی- معنوی آنان رابطه وجود دارد.

جدول ۶. رابطه ویژگی‌های فردی با چشم‌داشت مادی- معنوی

متغیر	سن	مدت زمان ازدواج	تعداد فرزندان	وضع مسکن	وضعیت اشتغال
چشم‌داشت مادی	۰/۱۹۱**	۰/۱۶۸**	۰/۱۲۳**	۰/۰۳۶	۰/۰۵۹
چشم‌داشت معنوی	۰/۰۵۱	۰/۰۰۴	۰/۰۵۴	۰/۰۸۸	۰/۱۱۱*

<0/0>P** 05/0>P*

با توجه به نتایج جدول ۶، مشاهده می‌شود که بین سن، مدت زمان ازدواج، تعداد فرزندان، و وضع مسکن با چشم‌داشت مادی- معنوی رابطه منفی و معکوس وجود دارد. اما شغل همسر با توقعات و چشم‌داشت‌های مادی- معنوی رابطه مستقیم و مثبت دارد. سن، مدت زمان ازدواج، تعداد فرزندان، و وضع مسکن با چشم‌داشت مادی هم رابطه منفی و معکوس دارد. شغل همسر با چشم‌داشت مادی رابطه مستقیم و مثبت دارد. بین وضعیت اشتغال با چشم‌داشت معنوی رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد که مبین این است که اشتغال زنان بر توقعات به خصوص معنویات تأثیر دارد.

جدول ۷. تحلیل واریانس یک‌طرفه بین گروه‌های درآمدی و چشم‌داشت‌های مادی- معنوی

متغیر	چشم‌داشت‌های مادی		چشم‌داشت‌های معنوی	
	F	sig	F	Sig
گروه‌های درآمد	۳/۱۰۵	۰/۰۰۰	۱/۲۵۴	۰/۲۸۷

نتایج تحلیل واریانس یک‌طرفه نشان می‌دهد که مقدار $F = 3/105$ و سطح معنی‌داری به دست آمده (۰/۰۰) کمتر از ۰/۰۵ و نشان‌دهنده تفاوت بین گروه‌های درآمدی از نظر چشم‌داشت مادی است که مبین این نکته است که چشم‌داشت‌های مادی با افزایش درآمد افزایش می‌یابند و برعکس، ولی این رابطه بین گروه‌های درآمد و چشم‌داشت‌های معنوی تأیید نشد.

جدول ۸. تحلیل واریانس یک‌طرفه بین تحصیلات و چشم‌داشت‌های مادی- معنوی

تحصیلات	تعداد	میانگین	انحراف معیار	df	f	Sig
سیکل و پایین‌تر	۶۷	۱۳۹/۰۱	۲۳/۹۴۱			
دیپلم	۱۷۳	۱۵۱/۴۷	۲۵/۲۹۷			

نوگرایی، انتظارات مادی-معنوی و خشنودی زناشویی

Sig	f	df	انحراف معیار	میانگین	تعداد	تحصیلات
.۰/۰۰۰	۶/۷۵۵	۵۲۹	۲۳/۱۴۹	۱۵۳/۲۸	۲۵۱	لیسانس
			۲۲/۲۸۷	۱۵۴/۹۶	۳۹	فوق لیسانس
			۲۴/۲۹۸	۱۵۱/۰۱	۵۳۰	کل

نتایج تحلیل واریانس یک‌طرفه نشان می‌دهد که مقدار $f = ۶/۷۵۵$ و سطح معنی‌داری به‌دست آمده ($۰/۰۰۰$) کمتر از $۰/۰۵$ است، و نشان‌دهنده تفاوت بین چشم‌داشت‌های مادی-معنوی با توجه به تحصیلات است. به‌طور کلی، نتایج حاکی از این است که چشم‌داشت‌های مادی به‌موازات افزایش تحصیلات افزایش می‌یابند و چشم‌داشت‌های معنوی هم همین‌طور.

۲. بین افکار نوگرایی و انتظارات مادی-معنوی زنان رابطه وجود دارد.

جدول ۹. هم‌بستگی چشم‌داشت‌های مادی-معنوی با ابعاد نوگرایی

متغیر	چشم‌داشت‌های مادی	چشم‌داشت‌های معنوی
علمی	-.۰/۱۴۶**	.۰/۱۰۱*
عام‌گرایانه	-.۰/۰۲۴	.۰/۲۱۷**
تساوی‌طلبانه	-.۰/۱۰۸*	.۰/۱۰۱*
استقلال	-.۰/۱۲۲**	-.۰/۲۰۰**
پیشرفت	.۰/۰۴۵	.۰/۲۵۵**
مدنی	-.۰/۲۴۲**	.۰/۱۶۴**
دموکراتیک	-.۰/۰۲۷	-.۰/۱۳۴**
عقلانیت	.۰/۱۲۶**	.۰/۰۵۷
سودجویی	.۰/۲۲۵**	.۰/۰۲۴
مصرف‌گرایی	.۰/۲۰۳**	.۰/۰۲۴
فردگرایی	-.۰/۰۱۷	.۰/۲۰۶**

** $P < ۰/۰۱$ * $P < ۰/۰۵$

با توجه به نتایج جدول ۹، مشاهده می‌شود که بین نوگرایی با چشم‌داشت مادی و چشم‌داشت معنوی رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد. ابعاد عقلانیت، سودجویی و مصرف‌گرایی با چشم‌داشت‌های مادی مستقیم و مثبت است و ابعاد علمی، عام‌گرایانه، تساوی‌طلبانه، پیشرفت، مدنی، و فردگرایی با چشم‌داشت‌های معنوی رابطه مستقیم و مثبت دارند، اما بعد استقلال و دموکراتیک رابطه منفی و معکوسی نشان می‌دهد.

۳. بین میزان انتظارات مادی - معنوی و خشنودی زناشویی زنان رابطه وجود دارد.

جدول ۱۰. هم‌بستگی چشم‌داشت‌های مادی-معنوی با خشنودی

چشم‌داشت‌های معنوی	چشم‌داشت‌های مادی	خشنودی
۰/۳۱۳**	۰/۱۰۷*	درک متقابل
۰/۰۶۴	۰/۰۶۳	تساوی زن و مرد
۰/۰۹۰	-۰/۲۲۹**	امور مالی
۰/۱۵۴**	-۰/۲۶۶**	شخصیتی
۰/۳۲۵**	-۰/۱۶۲**	عقیدتی
۰/۲۴۳**	-۰/۱۲۵**	جنسی
۰/۲۹۳**	-۰/۰۷۷	تربیت فرزندان
۰/۰۸۰	-۰/۳۴۳**	خانواده و دوستان
۰/۱۳۱**	-۰/۳۰۶**	حل تعارض
۰/۰۷۹	-۰/۲۴۸**	ارتباط زناشویی
۰/۲۱۶**	-۰/۲۵۰**	خشنودی زناشویی

با توجه به جدول ۱۰، بین خشنودی و چشم‌داشت مادی رابطه وجود دارد، اما این رابطه منفی و معکوس است؛ یعنی هرچه چشم‌داشت مادی افراد کمتر باشد، خشنودی و رضایت از زندگی مشترک بیشتر می‌شود و برعکس. اما بین خشنودی و چشم‌داشت معنوی رابطه مستقیم و مثبت برقرار است. نتایج به‌تفکیک به این قرار است که بعد درک متقابل با چشم‌داشت مادی و معنوی رابطه مستقیم و مثبت دارد، اما ابعاد امور مالی، شخصیتی، عقیدتی، جنسی، خانواده، حل تعارضات و ارتباط زناشویی با چشم‌داشت مادی رابطه منفی و معکوس دارند. ابعاد حل تعارض، تربیت فرزندان، جنسی، عقیدتی، شخصیتی با چشم‌داشت و توقعات معنوی رابطه‌ای مستقیم و مثبت دارند.

۴. تحلیل چندمتغیره: الگوی رگرسیونی

جدول ۱۱. الگوی رگرسیونی تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته خشنودی زناشویی

سطح معناداری	t	ضرایب استاندارد شده (Beta)	ضریب استاندارد نشده		متغیر پیش‌بین
			B	خطای معیار	
۰/۰۰	-۵/۵۴۸	-۰/۲۲۴	-۰/۳۳۷	۰/۰۶۱	چشم‌داشت مادی
۰/۰۱	۴/۹۱۶	۰/۲۰۷	۰/۴۷۰	۰/۰۹۶	چشم‌داشت معنوی
۰/۰۰	۸/۱۶۰	-۰/۳۳۶	۱/۰۶۷	۰/۱۳۱	نوگرایی

نوگرایی، انتظارات مادی-معنوی و خشنودی زناشویی

سطح معناداری	t	ضرایب استاندارد شده (Beta)	ضریب استاندارد نشده		متغیر پیش‌بین
			خطای معیار	B	
		ضریب هم‌بستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	
		۲۴/۲۷۳	۰/۲۲۰	۰/۲۳۰	

نتایج جدول رگرسیون نیز نشان می‌دهد که از مجموع متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون، سه متغیر پیش‌بین تأثیر معناداری بر متغیر وابسته داشته‌اند. از بین متغیرهای باقی‌مانده در الگوی رگرسیون، نوگرایی و متغیر چشم‌داشت‌های مادی در مجموع از بیشترین تأثیر بر خشنودی برخوردار بوده است. سه متغیر وارد شده در معادله رگرسیون تأثیر معناداری بر متغیر وابسته داشته‌اند. نوگرایی (بتا=۰/۳۳۶)، چشم‌داشت‌های مادی (بتا=۰/۲۳۴)، و چشم‌داشت‌های معنوی (بتا=۰/۲۰۷) به ترتیب در میان متغیرهای تحقیق از بیشترین تأثیر بر خشنودی زناشویی برخوردارند. واریانس ترکیب خطی متغیرهای مستقل می‌تواند ۰/۲۲ درصد از واریانس میزان خشنودی زناشویی را توضیح دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

رضایت زناشویی فرآیندی است که در طول زندگی زناشویی شکل می‌گیرد و لازمه شکل‌گیری آن انطباق توقعات و انتظاراتی است که در تعامل متقابل زناشویی رخ می‌دهد. پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه چشم‌داشت‌های مادی-معنوی و خشنودی زناشویی به این موضوع پرداخته است که آیا چشم‌داشت‌های مادی و معنوی زنان به موازات افزایش تحصیلات، درآمد، شغل، سن و گرایش به مؤلفه‌های مدرن تغییر می‌کند و تغییر چشم‌داشت‌ها و توقعات مادی و معنوی چه نقشی در خشنودی زناشویی زنان دارد. به این منظور، ۳۸۴ نفر از زنان شهر جیرفت با ابزار پرسش‌نامه تحت مطالعه قرار گرفتند.

نتایج تحقیق نشان داد که چشم‌داشت‌های مادی-معنوی در زنان جیرفتی با تحصیلات دانشگاهی، در مقایسه با زنان فاقد تحصیلات دانشگاهی، بالاتر است. زنان با درآمد خانوادگی بیشتر، چشم‌داشت مادی و معنوی بیشتری دارند و زنان در سن پایین‌تر چشم‌داشت مادی بیشتر و در سن بالاتر چشم‌داشت معنوی بیشتری دارند. این نتایج با یافته‌های زارع و جعفرآبادی (۱۳۹۴)، ازکیا و میمنندی (۱۳۹۳)، بخشوده و همکاران (۱۳۹۱)، خضری و سیاه‌پوش (۱۳۹۳)، سعادت (۱۳۹۳) هم‌سو است. برطبق نظر کالینز، تحصیلات، شغل و درآمد

از مهم‌ترین منابعی است که در دسترس افراد است و افرادی که تحصیلات بالاتری دارند، از مهارت و آگاهی بیشتری برخوردارند و میزان انتظارات و توقعات نزد آنان نیز بیشتر است. بلاد و ولف نیز به طور خاص بر منابع درآمد، اشتغال، و تحصیلات تمرکز می‌کنند و معتقدند بین این متغیرها و میزان خشنودی رابطه مثبت وجود دارد. میزان خشنودی زناشویی در خانواده متأثر از پایگاه همسران است که با سه متغیر (تحصیلات، اشتغال، درآمد) اندازه‌گیری می‌شود.

برطبق نتایج تحقیق، چشم‌داشت‌های مادی- معنوی زنان نوگرای جیرفتی در مقایسه با زنان سنتی بیشتر است؛ یعنی با افزایش نوگرایی در زنان، چشم‌داشت‌های مادی و معنوی آنان نیز افزایش می‌یابد و مؤلفه‌های عام‌گرایی، سودگرایی، جهت‌گیری دموکراتیک، علمی، و استقلال از ابعاد نوگرایی، بیشترین تأثیر را بر انتظارات مادی و معنوی دارند. تاسم و زنانیکی، گیدنز و اینگلهارت تغییرات مبتنی بر مدرنیته را علت واقعی نفوذ ارزش‌های جدید و تغییر مطالبات و انتظارات افراد بیان می‌کنند. در وضعیت مدرن، با شکل‌گیری نگرش مدرن برای فرد، مطالبات و چشم‌داشت‌های تازه‌ای شکل می‌گیرد که فرد آگاهانه می‌آموزد آنها را از مطالبات دیگر اعضای خانواده جدا و بر آن پافشاری کند. نتیجه تحقیق حاضر با یافته‌های ازکیا و میمندی (۱۳۹۳) هم‌سو است. یافته‌های آنها نشان می‌دهد که انتظارات زنان با توجه به گرایش‌های فکری برابرخواهانه، ازدواج با زمینه‌های مدرن، اشتغال و... شکل گرفته است. زنان در خلال انتظاراتشان، با کاربست منابعی که برایشان قدرت تولید می‌کند، به سطوح بالاتر برای زندگی‌شان می‌اندیشند و برای گذار منزلتی تلاش می‌کنند.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که افزایش میزان انتظارات مادی در فضای خانوادگی زنان جیرفتی می‌تواند در کاهش خشنودی زناشویی مؤثر باشد و انتظارات معنوی در افزایش خشنودی تأثیر دارد. این امر در نظریه اینگلهارت به تغییر ارزش‌های جدید تعبیر شده است. به بیان اینگلهارت، در خانواده امروزی، زنان انتظارات فرامادی (معنوی) دارند که برآورده شدن این انتظارات، که از نظام ارزشی جدید نشئت گرفته است، با خشنودی و رضایت زناشویی ارتباط مستقیم دارد. نظریه ازکمپ، ایس و باریچ و بیل بای به این مسئله اشاره دارد که تحقق نیافتن انتظارات، عدم تحقق بین "خواسته" و "داشته" است. هر کدام از زن و شوهر با تصورات خاصی درباره زندگی زناشویی اقدام به ازدواج می‌کنند و زندگی را با انتظارات مشخص درباره اینکه همسرشان چگونه باید رفتار کند آغاز می‌کنند. اگر طرفین انتظارات متقابل یکدیگر را برآورده نکنند، زمینه کاهش علاقه، ناخشنودی و اختلاف فراهم می‌شود. به ادعای گوئرو و همکاران (۲۰۰۷)، همسران با محاسبه سود و زیان دریافتی از چنین رابطه‌ای، به

تعهدات خود خاتمه می دهند و به این نتیجه می رسند که ادامه زندگی مشترک به هر شکل برای یکی یا هر دو امکان پذیر نیست و به جز زجر نتیجه‌ای دربر ندارد.

به طور کلی، نتایج تحقیق حاضر مؤید آن است که ورود و نشر عناصر و مؤلفه‌های مدرن، آمیزه‌ای از تمایلات و انتظارات مدرن را در هویت و ذهنیت زنان جیرفتی تعبیه کرده و زندگی خانوادگی آنان را به موضع بازاندیشی و تأمل پیوسته در تعاملات و کنش های زناشویی مبدل کرده است، به گونه‌ای که در روابط زناشویی به رویه‌ای متعارف با گرایش‌های مبتنی بر برابری، حق خواهی، انعطاف، استقلال و مادی‌نگری تبدیل شده است. این درحالی است که سنت‌ها نیز به قوت خود پایدارند. از این رو، زندگی زناشویی زنان جیرفتی میان دو عنصر سنت و مدرن دوپاره شده و همین ممکن است تناقض ها را در زندگی زناشویی آنان با کاهش خشنودی و رضایت رقم بزند.

در نهایت، با توجه به موضوعات و مباحث بررسی شده در مقاله، پیشنهادها و رهنمودهای ذیل برای مدیران و برنامه‌ریزان ارائه می‌شود:

- شناسایی و ارزیابی هرچه بیشتر توقعات و چشم‌داشت‌های زنان و تلاش در جهت ارتقای چشم‌داشت‌های منطقی؛
- آموزش مهارت‌های لازم زناشویی برای شکل‌گیری روابط مناسب و واقعی‌سازی انتظارات اجتماعی؛
- تقویت عناصر کارآمد فرهنگی - اجتماعی در جهت ارتقای آگاهی زنان و رشد فرهنگی و اجتماعی آنان و در نهایت تعدیل چشم‌داشت‌های غیرمنطقی؛
- تقویت پایگاه اطلاعاتی همسران و آموزش شیوه صحیح زندگی مشترک؛
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای همسران با هدف بهره‌گیری از الگوهای دینی در زندگی زناشویی؛
- استفاده از مشاوران خانواده در جلسه‌های مشاوره قبل از ازدواج؛
- تقویت برنامه‌های رسانه‌ای درون‌مرزی با تأکید بر تقویت چشم‌داشت‌های منطقی و سنجیده.

منابع

- آبوت، پاملا و کار والاس (۱۳۸۰) *جامعه‌شناسی زنان*، ترجمه منیژه نجم‌عراقی، تهران: نی.
- ازکیا، مصطفی و همکاران (۱۳۸۴) *جامعه‌شناسی توسعه*، تهران: کیهان.
- ازکیا، مصطفی و فاطمه میمندی (۱۳۹۳) «انتظارات زنان از همسرانشان: ارائه یک نظریه زمینه‌ای»، *بررسی مسائل اجتماعی ایران*، دوره پنجم، شماره ۱: ۱۹-۴۳

- افشانی، علیرضا (۱۳۹۳)، رابطه طبقه اجتماعی و میزان نوگرایی در شهر یزد، نشریه علوم اجتماعی، سال یازدهم، شماره ۲۷-۵۲
- اینگلهرت، رونالد، کریس ولزل و دیتر کلینگمان (۱۳۸۳) *توسعه انسانی، نظریه‌ای درباره تغییر اجتماعی*، ترجمه هادی جلیلی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- بخشوده، اسماء و هادی بهرامی‌احسان (۱۳۹۱) «نقش انتظارات زناشویی و مبادلات سالم در پیش‌بینی رضایت زناشویی»، *مطالعات اسلام و روان‌شناسی*، ۶-۱۰: ۲۷-۴۲.
- جمشیدی‌ها، غلامرضا (۱۳۸۹) «مدرنیته و خودکشی زنان و دختران لک»، *بررسی مسائل اجتماعی ایران*، سال اول، شماره ۱: ۷۹-۱۰۶
- خضری، خدیجه و اسحاق سیاه‌پوش (۱۳۹۳) «مقایسه میزان رضایت از زندگی زناشویی زنان شاغل و خانه‌دار و عوامل مؤثر بر آن در شهر ایزده»، *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، سال ششم، شماره ۴: ۹۷-۱۰۶
- خوشنویسان، زهرا، غلامعلی افروز و علی دلاور (۱۳۸۹) «ساخت و هنجاریابی آزمون رضایتمندی زناشویی در دانشجویان»، *اندیشه و رفتار*، دوره پنجم، شماره ۱۸: ۵۱-۶۲
- دهکردی، مهناز (۱۳۸۹) «رابطه عملکرد جنسی زنان با سازگاری زناشویی»، *علوم رفتاری*، دوره چهارم، شماره ۳: ۱۹۹-۲۰۶.
- رایبگتن، ارل و مارتین واینبرگ (۱۳۹۰) *رویکردهای نظری هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی*، رحمت‌الله صدیق‌سروستانی، تهران: دانشگاه تهران.
- زارع، بیژن و هاجر صفیاری جعفرآبادی (۱۳۹۴) «مطالعه رابطه عوامل مؤثر بر میزان رضایت از زندگی زناشویی در بین زنان و مردان متأهل شهر تهران»، *مطالعات روان‌شناسی اجتماعی زنان*، دوره ۱۳، شماره ۱: ۱۱۱-۱۴۰
- سعادت‌تی، زهرا (۱۳۹۳) *بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و رضایتمندی زنان در بین زنان شهر اصفهان*، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه یزد.
- شایسته، گلناز، علی صاحبی و احمد علیپور (۱۳۸۵) «بررسی رابطه رضامندی زناشویی با باورهای ارتباطی و انتظارات غیرمنطقی زوجین»، *خانواده‌پژوهی*، سال دوم، شماره ۷: ۲۲۳-۲۳۸
- شیخی، محمدتقی (۱۳۸۰) *جامعه‌شناسی زنان و خانواده*، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- فلاحی، مریم، سیدرضا فلاح‌چای و اقبال زارعی (۱۳۹۳) «مقایسه انتظارات و هدف از ازدواج زنان و دختران ساکن شهر شیراز»، *زن در فرهنگ و هنر*، دوره ششم، شماره ۳: ۳۴۵-۳۶۰.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴) *پیامدهای مدرنیته*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: مرکز.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۷) *گفتارهایی درباره یک‌پارچگی جهانی*، ترجمه علی‌اصغر سعیدی و یوسف حاجی‌ابوالوهاب، تهران: علم و ادب.

کرمانی مامازندی، زهرا و عصمت دانش (۱۳۹۰) «تأثیر نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی بر سازگاری زناشویی دبیران متأهل شهرستان پاکدشت»، *مطالعات روان‌شناختی*، دوره هفتم، شماره ۲: ۱۵۴-۱۲۹.

معدنی، سعید و عباس خسروانی (۱۳۹۰) «عوامل مؤثر در جهت‌گیری ارزشی مادی، فرامادی دانشجویان»، *مطالعات جامعه‌شناختی/ایران*، سال اول، شماره ۳: ۱۲۳-۱۴۳
مهدی‌زاده، شارما (۱۳۸۰) تلویزیون و نوگرایی، رساله دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.

منادی، مرتضی (۱۳۸۴) «تأثیر تصورات و تعاریف مشابه زوجین در رضایت از زندگی از دیدگاه زن»، *مطالعات روان‌شناختی-اجتماعی زنان*، سال دوم، شماره ۴: ۳۹-۶
موحد، مجید و طاهره عزیزی (۱۳۹۰) «مطالعه رابطه رضایتمندی جنسی زنان و تعارض میان همسران»، *زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)*، دوره نهم، شماره ۲: ۱۹۱-۲۱۶
موسوی، فاطمه و غلامرضا دهشیری (۱۳۹۴) «نقش فاصله بین انتظارات و واقعیت رابطه زناشویی در رضایت زناشویی زنان و مردان شهر تهران»، *مطالعات روان‌شناختی-اجتماعی زنان*، سال سیزدهم، شماره ۲: ۹۳-۱۱۰.

مهین ترابی، سمیه و محمدعلی مظاهری (۱۳۹۰) «تأثیر آموزش‌های شناختی-رفتاری بر تعدیل انتظارات غیرمنطقی، بلوغ عاطفی و ناراضی‌ت زناشویی در زنان»، *علوم رفتاری*، دوره پنجم، شماره ۲: ۱۲۷-۱۳۳

نیازی، محسن و الهام شفائی‌مقدم (۱۳۹۴) «تبیین رابطه میزان نوگرایی و مصرف کالاهای فرهنگی»، *پژوهش‌نامه زنان*، سال ششم، شماره ۲: ۱۷۱-۱۸۸.
واترز، مالکوم (۱۳۸۱) *جامعه سنتی و جامعه مدرن، مدرنیته، مفاهیم انتقادی*، ترجمه منصور انصاری، تهران: نقش‌جهان.

وینر، مایرون (۱۳۵۴) *نوسازی جامعه*، ترجمه مقدم مراغه‌ای، تهران: فرانکلین.

Backus, L. N. (2009) Establishing Links between Desecration, Forgiveness and Marital Quality during Pregnancy. Master of Arts Dissertation, Graduate College of Bowling Green State University.

Cooney R. S. (1987), "Decision Making in Intergenerational Puetrican Families," *Journal of Marriage & the Family*, Vol 44: 621-631.

Eckert, R. M. (2009) Intimacy, Libido, Depressive Symptoms and Marital Satisfaction in Postpartum Couples. Doctoral Nursing Practice Dissertation, Drexel University.

Giddens, A (1999), *Runaway World: 4. Family*. <http://www.bbc.uk/reith/1999/lecture4.html>.

Guerrero, L.K., Andersen, P.A. & Afifi, W.A. (2007). *Close Encounters, Communication in Relationships*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications

- Huston.T., Niehus, S. & Smith, S.E. (2001) "The Early Marital Roots of Conjugal Distress and Divorce". *Current Directions in Psychological Science*. Vol. 10(4):116-119.
- Inglehart, R. (2004) *Human Beliefs and Values, Buenos Aires, Argentina: SigloVeintiuno Editores*.
- NgazimI, E, E., (2009) Exploring the Relationship between Marital Expectation and Marital Satisfaction between Married Africa Immigrant Couples and United States. Ph.D Dissertation, University of Central Florida ,Orlando, Florida.
- Odell, M. & W. H. Quinn (1998) "Congruence, Desire for Change, and AdjustmenDuring the First Year of Marriage", *Marriage & Family Review*, 27(1/2): 91-130.
- Thoronton, A, Binsrok, G and D. Ghimire (2004) *International Networks, Ideas, Family Change*, University of Michigan, Population Studies Center, Report NO.o4_ 566.
- Yogeu,S.(1989). "Relationship between Stress and Marital Satisfaction among Dual-Earner Couples", *Woman &Therapy*,5(2-3), 313-330.